

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

449 פ"ק פ"ט ויקרא פקודי תשפ"א ט"ז י"א י"א

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: הצורך בתולעת השמיר לאבני החושן

ומה שהם מחסרים אנו משלימין, וכל זה דרך גאה וגאון לומר יש לאל ידינו למלאות מה שהם מחסרים, על כן הזכיר נדבתם אחרונה כי כל המגביה את עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו. ולא עוד אלא 'הנשאים' חסר יו"ד כתיב כי רק אות אחת מן השם הגדול חקוק בשם נשיא דהיינו היר"ד ועל ידי שהתנשאו בדבריהם לקח ה' מן שםם אות זה משמו יתברך המורה כולו על גדר הענוה כמבואר בפסוק "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך", ודבר זה סוד מסודות התורה. וצורת היר"ד מורה גם כן על הענוה והקטנות.

תרומתם היקרה של הנשיאים שהתגאו נדחתה לסוף הרשימה, ולא עוד אלא שאות יו"ד משמו של הקב"ה נחסרה משמם, ללמדנו כמה שנואה הגאווה וכמה אהובה הענוה.

הגמרא בקידושין לא. מספרת: "שאלו את רבי אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו. ביקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שטר, ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו, נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם יודע אני בכס, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנים לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כיבוד אבא".

מעשה זה מובא גם בתלמוד ירושלמי (קידושין כ:): עם כמה שינויים, והבולט שבהם שלא באו לקנות ממנו אבנים לאפוד שהיו בו רק שתי אבני שוהם, אלא ביקשו לקנות ממנו אבן הישפה שהיא אחת מ"ב אבנים שהיו בחושן, שהיה חקוק עליה שמו של בנימין ונאבדה מהם. והנה הסיפור בירושלמי: "פעם אחת אבדה ישפה של בנימין (אבן הישפה שחקוק עליה בנימין), אמרו: מי יש לו אבן טובה כמותה. אמרו: יש אצל דמא בן נתינה. הלכו אליו ופסקו עמו לקנותה במאה דינרים. עלה להביאו ומצאו לאביו שהיה ישן, יש אומרים שמפתח התיבה שהאבן בתוכה היה נתון באצבעות אביו, ויש אומרים שרגליו של אביו היו פשוטות על התיבה. ירד אליהם ואמר להם, איני יכול להביאו לכם. אמרו החכמים: שמה הוא רוצה יותר ממה שהבטיחו לו. העלו את המחיר עד למאתיים, והעלו עוד עד לאלף דינרים, ולא רצה למכור להם. כיון שהקיץ אביו משנתו עלה הגוי והביא להם את הישפה.

ביקשו החכמים לתת לו כמו שפסקו עמו בסוף אלף דינרים, ולא רצה לקבל אלא כמו שפסקו עמו בתחילה מאה דינרים, אמר להם: וכי אמכור לכם כבוד אבי בממון, איני נהנה מכיבוד אבותיי כלום. מה פרע לו הקב"ה שטר, אמר רבי יוסי ברבי בון, בו בלילה ילדה פרתו פרה אדומה, ושקלו לו ישראל משקלה זהב ושקלוה. אמר רבי שבתאי, כתיב (איוב ל"ז, כ"ג) "ומשפט רב צדקה לא יענה", (לא יעכב מלשון עינוי הדין), אין הקב"ה משהא מתן שכרה של עושה מצוות בגוים שמשלם שכרם בעולם הזה.

תרומת הנשיאים למשכן נזכרת בפרשתינו (ל"ה, כ"ז): "והנשאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן".

וכתב רש"י: והנשאים הביאו – אמר רבי נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר (שמות לו) "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השוהם וגו'. לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאים כתיב. ע"כ.

מן המדרש עולה כי תרומת אבני שוהם היא תרומה זניחה, יחסית. שכן, מן הנשיאים היה ניתן לצפות לתרומה גדולה יותר. והיתה ביקורת על עמדה זו של הנשיאים שהמתינו לראות מה יחסר: "ולפי שנתעצלו מתחילה, נחסרה אות משמם: והנשאים כתיב".

מילת 'הנשיאים' בפסוק שלנו נכתבה כשהיא חסרה יו"ד אחת, ובהחסרה זו יש לראות ביקורת או עונש.

ומה טעם דווקא אות יו"ד נחסרה משמם של הנשיאים?

כתב הכלי יקר: "ומה שנחסר יו"ד דוקא... לפי שאמר הקדוש ברוך הוא (תהלים קא, ה) "גְּבֵה עֵינַיִם וַיִּרְחַב לִבָּב אֶתֹּ לֹא אוֹכְלִי", ואצל הנשיאים היתה בלי ספק רוח גאוה באומרם דרך התפארות: מי ימלא מה שאנחנו מחסרים?! אבל אנחנו ממלאים כל מה שהציבור מחסרים. על כן לקח הקדוש ברוך הוא משמם אות יו"ד כי רק אות זה מן השם הגדול היה חקוק בשמם, ואותו לקח ה' מהם לומר אין כאן מקומו".

האמירה של הנשיאים שהם ימלאו את מה שכל הציבור יחסיר יש בה גאווה והתפארות, ולכן נחסרה אות משמם. האות היחידה משמו של הקב"ה שנמצאת במילה "נשיאים" היא האות יו"ד ולכן דווקא אות זו נחסרה משמם כדי ללמד שהקב"ה סבור ש"אין כאן מקומו" במקום שיש בו גאווה והתפארות.

וכדרשת חז"ל (סוטה ה.): "אמר רב חסדא, ואיתימא מר עוקבא: כל אדם שיש בו גסות הרוח – אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר: מ'לשני בסתר רעהו אותו אצמית, גְּבֵה עֵינַיִם וַיִּרְחַב לִבָּב אֶתֹּ לֹא אוֹכְלִי, אל תקרי 'אותו' אלא אתו לא אוכל".

דברים דומים כתב הכלי יקר גם בתחילת פרשת תרומה ביחס לפסוקים "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וקסף ונחשת. ותכלת וארגמן ותולעת שני ויש ועיזים. ועלת אילים מאדמים ועלת תחשים ועצי שטים. שמן למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת השמים. אבני שוהם ואבני מלאים לאפוד ולחשן" (כה, ג-ז). אבני השוהם ואבני המילואים נזכרו בסוף רשימת התרומות למרות שמבחינת החשיבות והיוקר היו צריכות להופיע בתחילה, לפני הזהב;

וכך כתב הכלי יקר: "הזכיר נדבתם [של הנשיאים] באחרונה לפי שרום לבבם הביאם לידי זה שהתנדבו לבסוף לומר יתנדבו הציבור

והתלמוד בבלי עם הירושלמי, כי מה שמבואר בתלמוד בבלי שחיפשו אבנים לאפוד, הכוונה בזה על החושן שהיה מחובר לאפוד: "נראה דהאי מעשה דדמא בן נתינה לאו באבני שהם הוה אלא באבני החושן, ואע"ג דאמר בגמרא ביקשו ממנו אבנים לאפוד, יש לומר כיון שחושן מחובר לאפוד קרי אפוד, וכן משמע בירושלמי דפאה דמייתי האי עובדא דדמא בן נתינא, גבי פעם אחת אבדה ישפה מבנימין".

בספר אגדות אליהו לבעל שבט מוסר (ירושלמי פאה פ"א ה"א) מביא את דברי מוהר"ש יפה שנתקשה הרי מעשה זה של דמא בן נתינה היה בימות בית שני, כי רק אז היה צורך בפרה אדומה ואם כן כיצד חקקו על אבן הישפה את שמו של בנימין הרי לא היתה תולעת השמיר בבית המקדש השני.

וזו לשונו: כתב מוהר"ש יפה ז"ל, שבאפוד היה בנימין חקוק על ישפה, ואף על גב דאי אפשר לחקקה, אלא כדאמרינן בסוף סוטה (מח): כותב עליה בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן, והך עובדא בבית שני הוה, מדקאמר שלקחו מדמה בן נתינה פרה אדומה, ובבית ראשון לא עשו פרה, דשניה עשה עזרא (פרה פ"ג מ"ה).

ותירץ, וזה לשונו: לא קשיא, דאפשר הוה שמיר בבית שני ששמרוהו מימי שלמה עד חרבן בית שני. והא דתנן (סוטה פ"ט מ"ב) משחרב בית המקדש בטל שמיר, היינו בית המקדש השני, כמו שאמרו התוספות בריש פרק מי שאחזו (גיטין סח. ד"ה איכא). ואף על פי שלא היה תולעת באבני האפוד בבית שני לענין האורים והתומים, כי כשמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים, והיינו משחרב בית ראשון כדכתבו שם התוספות ז"ל, מכל מקום היו צריכים אבנים לאפוד, דבלעדם היו בגדי כהונה חסרים. עכ"ל.

אולם בעל שבט מוסר חולק וסובר שבאמת בבית שני לא היתה תולעת שמיר כדי לחקוק על אבני החושן, אבל לא היה צורך בה, כי יש דרך אחרת לחקוק עליהם וזו לשונו: "ולעניות דעתי נראה, דאין צורך לדחוק עצמנו, דמה דתנן 'משחרב בית המקדש בטל שמיר' שהוא משחרב בית שני, דלעולם משחרב בית ראשון הוא שבטל, ומה שהיו צריכים אבנים לאפוד בבית שני, דבלעדם היו בגדי כהונה חסרים. והיה תקנה לחקקם על ירי דם שעירים, שכאשר ישימו אותנו דם על אבן הספיר הנקרא דיאמאנטי, יחתוך אותו מה שלא היה יכול לעשות שום ברזל. [שהיה] עושה פעולת השמיר ממש, כמו שכתב הרב בעל כלי יקר ז"ל במלכים א' דף שצ"ו ע"ג, משם מהר"י אברבנאל ז"ל, תראהו משם באורך".

אלא שלאחר שמחדש בעל שבט מוסר שיש אפשרות לחקוק על ידי דם שעירים, הוא מתקשה אם כן מה הצורך בתולעת השמיר בכלל וזה לשונו: "אך כיון דאתא לידן ראוי לשים לב, כיון שדם שעירים פועלת מה שהשמיר פועל, מה צורך לשלמה לטרוח כל כך בבקשת השמיר עד שהוצרך לחזור אחר אשמדאי לדעת מקומו אי, או לסברת המדרש (שוחר טוב תהלים ע"ח) ששלח לגשר לגן עדן והביאו, שהרי היה יכול לעשות הפעולה בדם השעיר. ועוד מה צורך להקדוש ברוך הוא לבראותו בערב שבת בין השמשות כדברי התנא (אבות פ"ה מ"ו) להיות מוכן למקדש, הרי היה אפשר בדם שעיר. ולכאורה יש לומר דאין הכי נמי שהיה יכול להיות בדם שעיר, אך רצה הקדוש ברוך הוא שילמדו מהשמיר להיותם שפלים ונמוכי הרוח, יען נבנה המקדש לכפר על עונותיהם ובמקום שיש גאווה היא שורש כל העבירות, כאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה ל:). אבל בראותם השמיר משבר כל דבר קשה, ושמירתו היה בתוך ספוג או מוך בתוך תיבה של עופרת כאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם מח:), והם הדברים היותר רכים, כי לאלו לא היה יכול לשבר, להראות שעם מי שהוא שפל אין מי שיכול עמו, כמו שאמרו המפרשים זכרונם לברכה. ולכן אף על פי שהיה יכול הדבר בדם שעיר, הוצרך הקדוש ברוך הוא לבראותו כדי שיראו וילמדו להיותם שפלים, ושלמה המלך עליו השלום ידע טעמו של דבר והוצרך להטריח להביאו אף על פי דידע שהיה אפשר בדם שעירים, ובחיבור על הפרשיות פרשת ויקהל הארכת בנין השמיר, וטעם למה נקרא שמיר, עכ"ד.

מתבאר מדבריו, כי הצורך בתולעת השמיר היא בשביל ללמדנו מעלת הענוה, ויש לומר, כי אצל הנשיאים היה פגם בתרומתם את אבני האפוד והחושן, שנכשלו בגאווה. לכן כדי לתקן פגם זה הוצרך לחקוק את שמות השבטים באבנים הללו, דוקא על ידי תולעת השמיר ולא על ידי דם השעירים, כדי ללמדנו ענוה ושפלות, ובזה יתוקן חסרונם של הנשיאים.

ראש חודש ניסן:

א. בספר דרכי חיים מובא שהרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע, היה הולך עם שטריימל כבר מראש חודש ניסן עד אחר הפסח, כיון שהם ימים של יום טוב.

ב. המהרי"ל בתחילת הלכות ניסן כתב: ניסן הוא מלך מפני חג המצות שבו, וכל חודש שהוא מלך אין ר"ח שלו אלא יום אחד. ובמנהגי מהר"א מטירנא ז"ל רמז זאת בתיבות: "החודש הזה לכם" "לכם" תיבות מלך. ע"כ. וכן רמזו בספר קב הישר (פרק פח). וכתב בספר להורות נתן (פר' שמיני עמ' סד), דלכן חודש ניסן מסוגל לניסים כיון שניסן הוא בחינת מלך, ואמרו חז"ל (פסחים קי.). דמלך פורץ גדר ואין מוחין בידו וכו'. עכ"ד.

ג. כתב השל"ה (מסכת פסחים אות ז'): "החודש הזה לכם ראש חודשים" כלומר החודש כולו הוא ראשי חדשים, כי כל יום ויום הוא כראש חודש. וכמו שכתב הטור (סימן תכ"ט) בשם מסכת סופרים (פכ"א ה"ג) דאין מתענין בניסן מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וי"ב נשיאים הקריבו קרבנם. ע"כ.

ד. כתב באגרא דכלה (פרשת פקודי): בשם הרב הצדיק הקדוש מהר"מ זצ"ל מרמינוב, דאותם י"ב ימים הראשונים, ימי הקרבת הנשיאים, המה כח כללי ליי"ב חודשי השנה, כל יום רמוז לחודש שלם וכו'. וזכי הראות יכולין להתבונן בכל יום איזה מאורעות יהיה בחודש אשר הוא נגד היום ההוא, וכבוד אדמו"ר הרב הק' מהרי"ע צ"ה היה כותב ברוח קדשו בכל יום מה יהיה בכל חדש, כנודע הדבר בפרסום לחבורתינו קדש, ובאותו השנה שנתבקש בישיבה של מעלה בחדש מנחם, לא כתב רק עד מנחם, והענין הוא בפרסום. עכ"ל.

ובספה"ק עבודת ישראל (לשבועות) כתב, על דרך ששמעתי שהריב"ש הקדוש אמר כשהגיע ר"ח ניסן שהוא ראש השנה למלכים, והושיב כל מלאך על כנו וכשראה מלאך אחד שלא ישר בעיניו היה ממנה אחר תחתיו. עכ"ל.

וכ"כ בספה"ק דגל מחנה אפרים (פר' בא): למה נקרא חודש ניסן חודש האביב. על דרך הנ"ל אך אין מדרש בלא חידוש על דרך (משלי ח', ט"ו) בי מלכים ימלוכו כנ"ל כי יש י"ב מזלות וי"ב צירופי הוי"ה ב"ה השולטים בי"ב חדשי השנה ועל ידי צירופים האלו נמשך כל הנהגות המזלות והמלכים וזהו בי היינו י"ב צירופים על ידם מלכים ימלוכו שמשם נפסק ונמשך כל המלכים כנ"ל ועל כן חודש האביב חודש ניסן הוא ראש השנה למלכים כי בחודש ניסן הוי"ה שלו כסדר והוא אב לכל הצירופים שהם נולדו מן הצירוף הראשון ולכן ממנה נמשך הנהגות כל המזלות, וכמו ששמעתי מן א"י ז"ע זללה"ה שאמר פעם אחד בחודש ניסן להרב המגיד המפורסם מטורטשין עתה העת שצריכים להתפלל כי באחד בניסן ראש השנה למלכים ואז נתמנה בו כל השרים ושלטונים שבעולם ולעת עתה נתמנו שרים לא טובים ועתה הוא העת להתפלל עד כאן שמעתי מפיו הקדוש, ונראה לי שהוא מטעם הנ"ל כי בחודש זה הוא הוי"ה כסדר שהוא אב לכל י"ב צירופים כנ"ל. עכ"ל.

אולם לא רק י"ב ימים הראשונים מועילים לתפילה לענין זה, אלא כל החודש כך כתב בספר בארות המים (פרשת החודש) מהרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע: כי זה החודש מסוגל להיות בידינו, להטות לב המלכות ושריו ויועצו עלינו לטובה, שיגזור עלינו גזירות טובות.